

Шишаччина як джерело натхнення у творчості Анатолія Дімарова

Вадим Заїка, студент,¹ (ORCID: 0009-0008-8415-0378)

¹Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

АНОТАЦІЯ

Розглядається творчість українського письменника Анатолія Дімарова, вплив Шишаччини на формування його письменницького стилю та світогляду. Особлива увага приділяється соціально-культурному середовищу краю, його історичному аспекту, що стали важливими джерелом натхнення для автора. Через аналіз основних творів Дімарова, таких як, "І будуть люди", "Серце жде" і "Біль і гнів", досліджуються важливі для питання національної ідентичності, соціальних перетворень та духовних цінностей українського народу.

Ключові слова: Анатолій Дімаров, Шишаччина, українська література, національна ідентичність, соціально-культурне середовище, творчість письменника, народна мова, історичні події.

1. ВСТУП

Анатолій Дімаров (справжнє ім'я – Анатолій Андрійович Гарагуля, 1922–2014) – видатний український письменник, представник так званої "покоління правди" у літературі. Його творчість охоплює складні та болісні теми української історії ХХ століття: війна, голодомор, колективізація, післявоєнна розруха, моральні пошуки людини в умовах тоталітарного суспільства.

Особливе місце у формуванні світогляду та стилю Дімарова посідає період його життя на Полтавщині, зокрема в Шишацькому районі (Шишаччині). Саме тут, серед степів і лісів, він наблизився до джерел народного буття, відчув глибинний зв'язок із землею та людьми, що визначило його письменницьку долю.

Письменник згадував: *"Я писав твори не для того, щоб вони втовкмачували вічні цінності, як люблять про це говорити деякі поважні метри, а щоб людина взяла мою книжку, забула про негаразди і їй трошки полегшало на душі від того, що вона прочитала. Оце моє основне завдання"* [1].

Цей період став не просто частиною біографії Дімарова, а осереддя його художнього світу.

2. ШИШАЧЧИНА: СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ ЛАНДШАФТ

Суспільне середовище.

Після Другої світової війни Полтавщина залишалась регіоном, де життя протікало в тіні недавніх катастроф: фронтові руйнування, голод, репресії залишили глибокі шрами на душі населення. Водночас селянське середовище зберігало давні традиції, багатий фольклор, народні обряди.

Саме в цьому середовищі Дімаров спостерігав незнищенну людську гідність і стійкість: *"Там, де земля стогнала від поразок, люди, ніби трава крізь каміння, вичавлювали з себе життя"*. Шишаччина постала для нього як арена протистояння добра і зла, правди і фальші.

Мова і культура

Мова шишацьких селян вразила Дімарова своєю чистотою, емоційністю і багатством образності. У романах письменника відчутно її вплив: його герої говорять живою, соковитою українською мовою, що глибоко передає душевний стан персонажів.

Фольклорні елементи (пісні, легенди, приказки) стали природною частиною багатьох його творів, підкреслюючи історичну безперервність народу. *"На Шишаччині я зрозумів, що справжня історія – не в газетних*

заголовках, а в долях звичайних людей, які вижили наперекір усьому" [2].

3. ПРИРОДА ПОЛТАВЩИНИ У ТВОРЧОСТІ ДІМАРОВА

Анатолій Дімаров – видатний український прозаїк, у чиїх творах природа рідного краю займає особливе місце. Для нього Полтавщина – не просто географічна територія, а живий світ, що формує духовність людини та зберігає пам'ять поколінь.

1. Земля як джерело сили і натхнення:

Полтавські красиви у прозі Дімарова постають як материнська колиска: вони годують, виховують і наповнюють душу красою. Оповідаючи про поля, річки чи села, письменник наділяє їх майже людськими рисами, підкреслюючи нерозривний зв'язок людини й природи.

2. Поетичність у змалюванні пейзажів:

Його твори багаті на образи квітучих луків, хлібних нив, тихих вечорів і світанків. Кожен опис сповнений відчуття гармонії та світла, а тому читач ніби сам занурюється у чарівний простір Полтавщини.

3. Природа як віддзеркалення долі народу:

У художньому світі Дімарова явища природи часто співвідносяться з історичними подіями та внутрішнім станом героїв. Весна уособлює надію й оновлення, а суворозима чи осінній дощ нагадують про випробування та страждання.

4. Патріотичне звучання образів:

Любов до рідної землі в його прозі перетворюється на заклик берегти Батьківщину, працювати на ній та передавати цю любов наступним поколінням. Так пейзажі стають не лише прикрасою тексту, а й важливим засобом виховання.

Природа Шишаччини – не просто пейзаж у творах письменника, а повноправний учасник подій. Вона є символом вічності, свідком і учасником людських драм.

В "Болі і гніві" зустрічаємо пронизливі образи осені, які символізують занепад села після колективізації: *"Дерева стояли голі, мов свідки страшної трагедії. Земля, колись родюча, тепер мовчала, затаївши біль"* [3].

У творах природа часто контрастує з людською жорстокістю: там, де люди нищили одне одного, земля продовжувала жити і родити.

Отже, у творчості Анатолія Дімарова природа Полтавщини набуває символічного значення: вона є джерелом натхнення, дзеркалом народної долі та оберегом української ідентичності.

4. ШИШАЧЧИНА І СТАНОВЛЕННЯ ХУДОЖНЬОГО МЕТОДУ ДІМАРОВА

Реалізм як головний принцип

Перебуваючи серед шишацьких селян, Дімаров остаточно сформував свою естетичну позицію: зображувати реальність такою, якою вона є, без ідеалізації і без прикрас. Його твори стали свідченням народного життя. *"Я писав про те, що бачив і чув, про те, що пережив сам або ті, хто живе поруч зі мною"*[4].

Цей безкомпромісний реалізм і чесність стали причиною тривалих конфліктів із радянською цензурою.

Соціальна аналітика

Шишащина навчила Дімарова бачити причинно-наслідкові зв'язки у суспільних процесах: як зміна способу життя впливає на особистість, як влада руйнує традиційну мораль.

У романі "І будуть люди" письменник майстерно показує трансформацію сільської громади через призму особистих трагедій окремих героїв.

5. ЖИТТЄВІ СЮЖЕТИ ТА РЕАЛЬНІ ПРОТОТИПИ

Анатолій Дімаров – письменник, чия проза нерозривно пов'язана з його особистим життям та долею народу. Багато сюжетів у його творах мають автобіографічне підґрунтя, а персонажі нерідко списані з людей, яких автор зустрічав у різні періоди.

1. Автобіографічні мотиви:

У романах і повістях відчутні відгомони дитячих спогадів письменника, його юності на Полтавщині.

Тема голоду, війни, втрат – це не вигадка, а віддзеркалення власного досвіду Дімарова. Особливо це проявляється у творах «І будуть люди» та «Біль і гнів».

2. Реальні люди як прототипи:

Герої часто мають колективний характер: у них втілено риси простих селян, вчителів, воїнів, яких письменник добре знав. Деякі образи ґрунтуються на реальних прототипах – односельцях, фронтових товаришах, родичах.

Наприклад, у «І будуть люди» окремі персонажі списані з реальних мешканців села, які пережили колективізацію та голод.

3. Війна як джерело сюжетів;

Дімаров був фронтовиком, тому військова тематика у його прозі має особливу достовірність.

Сюжети про бої, поранення, фронтове братерство виростають із його власної біографії.

Образи солдатів – це не вигадка, а узагальнений портрет тих, із ким він ділив окопи.

4. Звичайна людина в центрі уваги:

У Дімарова головним героєм завжди є людина з народу – селянин, робітник, вчитель, воїн. Його персонажі – це не вигадані «герої без страху і докору», а живі люди зі своїми радощами і трагедіями. У цьому полягає його майстерність: показати велич людини через її буденність. Життєві сюжети у творчості Дімарова – це сплав переживань, спогадів і досвіду українського народу, а його герої часто мають реальних прототипів, що робить прозу особливо правдивою й емоційною [5].

ТЕМА ВІЙНИ У КОНТЕКСТІ ШИШАЧЧИНИ

Шишащина – це регіон із глибокою історичною пам'яттю, і тема війни в його контексті має кілька вимірів:

1. Історичний вимір:

У період Другої світової війни територія Шишащини, як і вся Полтавщина, зазнала німецької окупації.

Тут діяли партизанські загони, місцеве населення активно допомагало боротися з окупантами.

Після Другої світової війни багато шишацьких сімей залишилися без годувальників, а села були частково зруйновані. Ця тема знайшла відображення у Дімарова в численних спогадах героїв про втрату, понівечені долі і надію на відбудову. "Війну ми виграли, а що робити з миром – ніхто не знав..." [6].

2. Культурно-пам'ятний аспект:

Важливу роль у збереженні історичної пам'яті відіграють шкільні музеї, меморіальні комплекси та щорічні вшанування ветеранів.

Літературні та мистецькі твори, присвячені війні, часто звертаються і до образу Шишащини як символу стійкості та боротьби.

3. Сучасний контекст (російсько-українська війна):

Жителі Шишащини активно долучаються до волонтерського руху, допомагають Збройним силам України. Є історії сучасних героїв – військовослужбовців із цього краю, які боронять Україну.

Пам'ять про минулі війни накладається на теперішню боротьбу, що формує нову ідентичність та нову хвилю героїзму, виховує повагу до минулого та відповідальність за майбутнє. Отже, тема війни у контексті Шишащини – це поєднання історичної пам'яті, культурного спадку та сучасного досвіду, що формує патріотичний світогляд і відчуття причетності до загальноукраїнської боротьби.

ВИСНОВОК

Шишащина стала для Анатолія Дімарова не лише географічним простором, а й духовною батьківщиною. Цей період був важливим у формуванні його світогляду.

Для Дімарова важливою була не тільки соціальна реальність, але й здатність відчувати емоційні струни народного життя, яке піддається випробуванням, але завжди відновлюється. Його герої, чи то селяни, чи інтелігенти, відображають боротьбу з труднощами, з системою, з самим собою, але й водночас – любов до рідної землі, до історії та культури. Дімаров умів виразити біль, радість і гіркоту свого народу, що робить його твори вічно актуальними і близькими до серця кожного читача.

Письменник не тільки відобразив у своїх творах те, що відбувалося на Полтавщині, але й передав через них універсальні цінності, що важливі для кожного часу: гідність, вірність своїм переконанням, сміливість у боротьбі з несправедливістю. Його роботи є підтвердженням того, що навіть у найскладніші часи народ не втрачає своїх моральних орієнтирів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

[1] Дімаров А. "І будуть люди. К.: «Фоліо»" 2024. Ч.1.352 с.

[2] Дімаров А. "Біль і гнів" К.: «Україна»2005.928 с.

[3] Дімаров А...цитати. Цитати українською.

URL:<https://quotes.in.ua/authors/anatoliy-dimarov>

[4] Дімаров А.Шкодою, що в такий страшний час жив, коли не можна було писати правду.Інтерв'ю з України.

2014.7липня. URL:

<https://rozmova.wordpress.com/2020/05/28/anatoliy-dimarov/>

[5] Анатолій Дімаров URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki>

[6] Дімаров А. URL: https://www.libr.dp.ua/punktyr_bibl_dimarov.html

ⁱ Робота виконана під керівництвом канд. іст. наук, доц. Інни Ярощук